

Тетяна Корнієнко,

*кандидат економічних наук, Уманський
державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Оксана Вінницька,

*кандидат економічних наук, Уманський
державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Формування ринкових відносин за роки становлення незалежності України значно вплинуло на економічний стан держави. Відбулися корінні зміни у відносинах власності, формах і методах державного регулювання, пріоритетах розвитку як на державному та регіональному рівнях. У цілому це призвело до нестабільності у внутрішньому і зовнішньому економічному середовищі і появи нових проблем, які стосуються подальшого економічного розвитку країни. До переліку саме таких проблем належить забезпечення економічної безпеки держави, регіонів, підприємства.

Історично термін «безпека» почали використовувати в 1190 р. У цей період поняття «безпека» означало «... спокійний стан духу людини, яка вважає себе захищеною від будь-якої небезпеки» [1, с. 6].

Але в такому значенні його застосовували лише в Західній Європі і до XVII ст. використовували нечасто. Порівняно незначне використання терміна «безпека» протягом практично шістьох століть пояснюється, зокрема, тим, що із середини XIII ст. дедалі частіше почали вживати поняття «поліція». Цей термін поліція трактувався як державний устрій, державне управління, мета якого – всезагальне благо та безпека [2, с. 15].

Загалом категорія безпеки у слов'янському суспільстві з'являється в середині XV ст. як реакція на загарбницькі посягання Золотої Орди. На думку Р.В. Четвертакова, поняття безпеки асоціюється зі станом захищеності від постійної загрози посягання на устрій, уклад, свободу, життя та господарські надбання [3].

У XVII – XVIII ст. практично у всіх країнах світу набуває поширення думка про те, що держава має своєю головною метою забезпечення добробуту і безпеки.

Поширення процесів глобалізації призводить до лібералізації економічних кордонів між державами, проникненням капіталу в різні країни та виникненням додаткових економічних, екологічних та

соціальних проблем внаслідок цього. Цьому також сприяла інтенсифікація процесів економічного розвитку та перехід передових в економічному відношенні країни до високих технологічних укладів, що обумовлює їх поширене проникнення у нових формах у країни, що розвиваються. Зазначені тенденції ставлять на порядок денний завдання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та забезпечення національної безпеки, що узагальнено охоплюється концепцією безпеки. Формалізовано немає офіційного визнання авторів даної концепції та її складових. Але як міжнародні організації, так і кожна держава на різних рівнях управління, залежно від гостроти окремих проявів небезпеки, формує специфічні напрями її вирішення.

В цілому, концепція безпеки, це усвідомлення впливу небезпечних чинників та обґрунтування реакції на них відповідно певного об'єкта небезпеки. У спрощеній інтерпретації, на основі узагальнення підходів [4], можна визначити, що концепцією безпеки охоплюються наступні складові:

1. Загальні цілі та завдання, що постають для досягнення об'єктом управління, досягненню яких може зашкодити прояв певних чинників небезпеки.

2. Аналіз впливу чинників навколишнього середовища з визначенням чинників потенційного небезпечного впливу на об'єкт управління.

3. Підготовка управлінських рішень у відповідь на прояв впливу джерел небезпеки.

Тобто концепцією безпеки охоплюється опис об'єкта управління, що потенційно може зазнати небезпеки, можливі джерела небезпеки та способи захисту від них.

Характеризуючи суть поняття «безпека», потрібно виділити два концептуальні підходи до трактування безпеки, а саме: статичний (безпека як стан) і діяльнісний (безпека як діяльність). Саме останній підхід, який вперше обґрунтував І. Іваненко [3], з 90-х років минулого століття стає підґрунтям сучасних наукових досліджень і наукового та прикладного уявлення про концепцію безпеки в усіх варіантах її прояву.

Безліч визначень категорії безпеки можна звести до наступного. Під безпекою слід розуміти «стан захищеності найбільш важливих інтересів особистості, суспільства та держави від загроз» [1, с. 5–20].

Поява терміна «національна безпека» пов'язана з ім'ям президента США Т. Рузвельта, який на початку ХХ ст. визначив її як «сукупність умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя та здоров'я усіх його громадян» [2, с. 16]. Це визначення укорінилось у світовій політиці

та науці. Термін «державна безпека» вперше зустрічається на території України, яка перебувала у складі Російської імперії, в державних документах, а саме в «Положенні про заходи щодо охорони державного порядку та громадського спокою» від 14 серпня 1881 р. і ототожнюється з «громадською безпекою» [2, с. 17].

Національна безпека – це комплексне поняття та система, до якої входять економічна, військова, екологічна, політична, інформаційна та інші види безпеки як підсистеми, що водночас також є системами.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» від 30 липня 2003 р. визначено основні напрями державної політики з питань національної безпеки у сфері державної безпеки, зовнішньополітичній, науково-технологічній, екологічній, інформаційній, соціальній та гуманітарній сферах [2].

Усі види безпеки взаємопов'язані між собою, але вирішальна, базова роль належить національній безпеці (рис. 1).

Роль, місце і важливість кожного з цих елементів визначається обставинами, що виникають у певний період часу всередині держави та зовні. Зі зміною ситуації життєво важливого значення об'єктивно можуть набувати різні складові національної безпеки [6].

Рис. 1. Структура національної безпеки держави*

* Джерело: згруповано автором.

Отже, національна безпека України становить собою системне утворення, тому забезпечення ефективного функціонування усіх складових її елементів залежить не лише від ефективності діяльності функціональних елементів, а й від своєчасної нейтралізації негативних факторів, що значно впливають на функціонування і розвиток її складових.

Список використаних джерел:

1. Фоміна М. В. Проблеми економічного безпечного розвитку підприємств: теорія і практика : монографія. Донецьк : Дон дует, – 2005. –140 с.
2. Варналія З. С. Економічна безпека : навч. посіб. Київ : Знання, – 2009. –647 с.
3. Костецький М. Р. Управління еколого–економічною безпекою: монографія. Рівне : ППДМ, – 2010. – 116 с.
4. Концепція економічної безпеки / В. М. Геєць, Б. Є. Кваснюк. Київ : Лотос, –1999. – 56 с.
5. Абалкин Л. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л. Абалкин // Вопросы экономики. –1994. –№ 2. – С. 5 – 20.
5. Корнієнко Т. О. Економічна безпека підприємства як важлива складова сучасного бізнесу. Актуальні питання сучасної аграрної науки : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20 листоп. 2015 р.) / відп. ред. Непочатенко О. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. С. 221–223

-----***-----

*Олена Корсак,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Людство в цілому зустріло нове тисячоліття незаперченими досягненнями у продовженні збільшення своє чисельності та загостренні загроз для подальшого економічного і соціального прогресу. Становище України додатково ускладнюється зовнішньо-політичними впливами та у зв'язку зі значним здорожчанням енергоресурсів необхідністю значних змін технологій виробництва. Ці слова стосуються не тільки підприємств, але й освіти та науки. Тому одразу ж після проголошення незалежності плани розвитку виробництва супроводжувалися ще одним державним пріоритетом – поширенням української мови в освіті, науці, управлінні, економіці та культурі, збільшенням її частки порівняно з російською. Однак, як свідчать новітні дослідження ([1] та ін.), російська лишається ще значно поширеною і впливовою у побуті та ЗМІ. Крім того виявилось, що проста заміна російської мови на українську не забезпечила швидке наближення України до європейських правових норм і рівня життя. Ми